

starr werden; pre-mirati, allmählich (vor Kälte) erstarren; premerl, adj. (vor Kälte) starr; premert, adj., starr; premerla roka (vor Kälte) starre Hand; premerla koža, geklemmte Haut; kruh je premerl, die Gährung an dem Brotteige wurde durch die Kälte verhindert; — smert, smertnica, f., der Tod; smerten, adj., des Todes — smertne težave, die Todesängsten; usmertiti, im, il, en, tödten; — za-mreti, in Ohnmacht fallen, sterben; zamirati, allmählich in Ohnmacht fallen; mraza zamreti, vor Kälte starr werden; zamertvec, m., der Scheintodte; zamert, adj., scheintodt, starr; — u-mreti, sterben; u-mirati, im Sterben liegen; ogenj umira, das Feuer ist im Verlöschen; umerjočnost, f., das Sterben; neumerjočnost, f., das Nichtsterben; umerljivost, f., die Sterblichkeit; neumerljivost, f., die Unsterblichkeit; umretnost, f., das Sterben; — umertlja, f., der Todtenvogel; umirava, umiravica, f., die Agonie; umiravec, m., der Agonisirende, umiravka, f., sie. — Umerjoč, a, e, adj., sterbend, umirajoč, adj., allmählich sterbend, im Sterben liegend; neumerjoč, adj., nicht sterbend. — Umerljiv, a, o, adj., sterblich, neumerljiv, adj., unsterblich; — umert, a, o, adj., verstorben; — umreten, na, no, adj., sterblich. — Merleti, im, el, schwach brennen, impf., merlévati, am, al, nahe am Verlöschen sein; sveča merlí, die Kerze brennt schwach; — merlenje, merlevanje, n. das schwache Brennen; — do-merleti, zu Ende schwach brennen; domerljevati id.; — iz-merleti, ausbrennen, verlöschen; iz-merlevati, nahe daran sein zu verlöschen; — po-merleti, po-merlevati, von Zeit zu Zeit ein schwaches Licht geben. — Merlihati, am, al, schwach brennen, wie merleti. — Merlizati, am, al, träge essen; — pomerlizati, langsam, träge aufzehren. — Merližiti, im, il, langsam etwas thun, wie ein Kranker oder Alter. — Merščati, im, al, dröhnen, erstarren; vse po meni od groze meršči, alles erdröhnt, erstarrt in mir vor Entsetzen; merzlica me meršči, das Fieber zehrt mich ab; mene po kosteh meršči, es dröhnt mir, es reißt mich in den Knochen (rheumat. Schmerz); — izmerščati, aufhören zu reissen; — pomerščati, pomerščavati, ein wenig reissen; — premerščati, premerščavati, durchreissen; — razmerščati, auseinander reissen, das Reissen ausdehnen. — Mertvačiti, im, il, abtödten; se, sich abtödten. — Mertviti, im, il, abtödten, plagen, mene merzlica mertvi, mich schwächt das Fieber, wie me morí; mertvinja, f., die Schwäche, me mertvinja derží, mich befahl die Schwäche; — zamertviti, scheintodt sein, zamertvica, f., zamertvija, f., der Scheintod. — Mertužiti, im, il, abtödten, se, sich abtödten, kasteien. — Moriti, im, il, jen, morden, tödten, schlachten, quälen; mene skerbi moré, mich plagen die Sorgen; kislino moriti, der Säure die Schärfe benehmen (chemische Sprache); živo srebro moriti, das Quecksilber präzipitiren; soli moriti, die Salze neutralisiren; se morim, ich plage mich. — Mor, m., der Mord, die Pest; — morana, f., die Parze; — morec, der Mörder; — morija, f., die Qual, die Metzelei; — morišče, n., die Mordstätte; — moritev, f., der Mord; — morivec, m., der Mörder; — mórščina, die Begräbnisskosten (Inn. Kr.), das Sterbgeld. — Moríven, na, no, adj., tödtlich, mörderisch. — Morivsk, morljív, a, o, tödtlich. — Morjenje, n., das Morden. — Do-moriti, vollends tödten, se, sich tödten; — o-moriti, schwächen; — po-moriti (mehrere) ermorden; ogenj pomoriti, das Feuer löschen; pomorjen ogenj, ein gelöschtes Feuer; — pomor, m., die Seuche, die Sterblichkeit, das Morden, die Niedermetzelung; — pomorstvo, n., die Niederlage; — za-moriti, erwürgen, erdrosseln, schlachten, tödten, amortisiren; dolg zamoriti, die Schuld amortisiren; zamorjeno dete, ein verwahrlostes Kind; za mor, m., der Mord; za moritev, f., die Tödtung, die Amortisation; — u-moriti, tödten; kislino umoriti, der Säure die Schärfe benehmen; strup umoriti, das Gift neutralisiren; umor, m., der Mord, der Todschatz.

Kratkočasno berilo.

Dober mož.

Bil je lep poletin dan. Prijazen vert me je vabil v svojo senco, hude vročine se ohladiti. Vert je bil gosto nasajen; krog in krog ga je obdaval gosta meja, ktera je svoje veje deleč okoli razprostirala. Skozi goščavo pa se je blišela farna cerkva; zvonovi so doneli z nizkega zvonika, miliše kakor med mestnim ozidjem, ker tukaj v prosti poletni naravi vse z radostjo navdihuje, kar med mestnim ozidjem duha le z žalostjo zatiruje.

Ko sem še nekolikokrat vert prekoračil, mi neki kmet seničnost prav živo obudi. Krepak možák namreč je bil, ki je z velikim nožem okoli meje imenovanega verta hodil in jako marljivo na cesto moleče veje obrezoval; opravljal je to delo tako umetno, kot da bi se bil pri naj prvem vertnarji učil. Vidila se mu je radost na očeh, kadar je kakošno vejo odžal; če mu je pa ktera — nepokorna — ušla in se visoko kviško stegnila, jo je zagrabil in odrezano kaj jezno poteptal. Urok, kaj to pomeni, zvediti je bila moja želja. Že sem se pripravljaj, ga vprašati iti, ko se je, delo dokončavši, že proti vasi vrnil.

Čez nekaj časa zaklenkajo zvonovi, in kmali potem pride po poti memo veliko ljudi. Za črnim križem gré duhovnik, za njim štirje černo oblečeni možje z mertvaško skrinjo in najpervi pobožnih vaščanov je bil — oni pridni obrezovavec vej poleg verta. — Zvečer, ko se je solnce že skrilo, grém v prijaznem mraku v vas. Nisem še dolgo hodil, kar zagledam pred hišico imenovanega moža sedeti. Zjutranja prigodba mi berž na misel pride, češ: zdaj lahko zveš, zakaj je mož zjutraj mejo tako pridno klestil. Ko do njega pridem, ga nagovorim: „Dober večer, oče! ne zamerite: koga ste pa danes pokopali, da ste tako pridno pot čedili?“ Mož mi odgovori: „Zakaj bi vam ne povedal! — dvé leti ste minule, ko mi je bila žena umerla. Ko so jo pa ravno memo tiste poti nesli pokopat, so mertvaško skrinjo veje raz nosilnic vergle, in — mi ne boste morebiti verjeli — živa žena se iz skrinje zvali! Predvčeranjim mi je vdrugeč umerla. Da bi se ji pa zopet taka nesreča ne pripetila, sem poleg poti vse veje porezal.“ P—ski.

Na rovtah.

Po ravnem je pomladni sad dozoril, žita so požete in marsikaka cvetlica je pod oestro koso pridnega delavca že usahnila. To naše kmetiške fante in dekleta jako veselí, še bolj pa na rovtu iti, kar kakor božji dar sprejemajo. Minka že na sejmu nove grablje kupuje, da bi ji delo bolj od rok šlo in da bi ne imela le bistrega obraza, timveč, da bi tudi vnanje pokazalo, s kakošnim veseljem se na to delo verne; Jože že koso kleplje, da bi svoje tovarše osramotil in prekosil. Že pripravljanje je lepo viditi, ko je v nedeljo po keršanskem nauku vse po delavniško, vendar pa čisto in priljudno oblečeno. Skerbni oče pokličejo sedaj svojo družino, jim na serce položé, da naj pridno delajo, orodje varujejo in jim potem pri odhodu za bokal vina dadó. Po ti južni vzame nar poprej vsak svoj del; poverh pa še vsakega kaj doletí; eden dobí v bisago dva ali tri hlebe kruha, drugi sira, tretji kak verč vina, dasiravno kislega; ženske morajo za kosila, južne in večerje skerbeti. Bog varuj, ko bi pleče domá pozabile! — Sedaj vidiš versto za versto veselih koscov na rovtu hiteti, stareji imajo vsak svojo lulo v zobéh in ga počasi pijó, mlaji pa kinčani po slamnikih z zalimi venčiki, ki so jim jih nježne dekleta spletle, lepo po domače zapojejo, in nekoliko deklet, ki niso domá ostale, jim tudi pomagajo. Kako lepo petje se sedaj nazaj v vas, po logih in gojzdih razlega, si vsak lahko sam misli, če je čiste glasove naših Gorencov slišal.

O takem petji z mrakom vred na rovtu pridejo. Pod seboj zrejo mirne doline in homce, pod temi majhne vasi, nad katerimi se dim za dimom v višavo dviguje. Če se oberneš na Bleško dolinico, vidiš v srebernem zerkalu na nebu

utrinjajoče se zvezdice plavati; če se oberneš proti Triglavu se ti hrib čez hrib povzdiguje, in zadnji beli glavan z oblaki obdan sinje nebo podpira.

Po tem ogledu se stari k pokoju spravijo in s kakimi rijuhami odeti kmali sladko pospé. Ko vse tiho in mirno postane, zapusté fantje domače svisli in se na druge vernejo. Ko pa zarja pervokrat nad nebatičnimi gorami zablíši, se snidejo pri domačih svisljih in sledečo pesmico zapojó:

Vstanite fantiči!

Sem slišal tri bit', itd.

Ne dajo se dvakrat klicati; hitro mož za možem iz sena leze; vsak svojo koso pridno nabrusi in prvi pravi: „Bog in sveti božji križ!“ Sedaj se zastavijo eden za drugim in vsak pazi, da je njegov red ličen in da pervencu na pete bije. Prvi na konec pridši čaka zadnjega, in v tem redu gré do kosila; po kosilu še bolje, če jim krape kaj dobro polijejo, do južine, od južine do malice (male južine) in od te do večerje. Navada je, da priden kosec dvakrat na dan kleplje. B—n.

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Dervanja na Štajarskem 3. okt. Bendima se je tū in tam po Štajarskem že začela; večji posestniki pa čakajo ž njo do konca tega mesca. Vina bo dovolj in dobrega. Vreme je sedaj kaj prijetno, zato je pa tudi vse veselo po naših goricah; saj ni ga veseljšega opravila pri nas, kakor je bratva. Ker bo vino dobro, se bo tudi lahko spečalo, pa cena mu bo premajhna, po 5 ali 6 gold. vedro, kar je malo v primeri stroškov, kateri so se zadnje leta zlo pomnožili. — Kaj bo iz mnogo sort francozkih semen, ki sem jih sabo prinesel, Vam bom ob svojem času že naznanil. Iz jajc mnogoverstne perutnine že ni bilo nič, zato bi nikomur ne svetoval, če je deleč od doma, da bi kupil jajc; vselej je varniše kupiti živo žival. D. Č.

Iz Kaple na Koroškem piše K. Z. od groznih nesreč, ktere so se po silni povodnji ponoči od 28. do 29. septembra primerile v planinskih dolinah od Kaple do Bele in od Jezera do Krajna. Ob desetih ponoči začne dež líti in toča bíti, bliska se in gromí, da je groza, in čedalje huje se tergajo oblaki; neprenehoma do polnoči lije ploha, kakoršne naj stareji ljudje ne pomnijo. Bela z mnogimi potoki, kateri se v njo izlivajo, prihaja od trenutka do trenutka večja in kmali je bila tudi Kokra tako velika, da še povodinj od leta 1851 preseže. Bilo je ko sodni dan. Hudourniki so valili s hribov persti in peska v ozko Belsko dolinico in zasuli vse pod seboj; kočé, hiše, voglarije in kope so se poderle in so zginile iz mesta, kjer so stale, kakor bi jih nikoli ne bilo. Lepa cesarska cesta od Kaple do Krajna je vsa razrušena, da komaj peš človek po nji more; vse je zametano z lesom, ogljem, zemljo in drugo šaro; mostove je Kokra večidel vzela. Tudi več ljudi je konec vzelo. Danes smo pokopali že 4 merličé, ktere so strašno razmesarjene našli eno uro deleč med odvalinami.

Iz Dolenskega 5. okt. Tergatev na Dolenskem je dokončana. Pretekli teden, to je, Mihelov teden, so pametnejši vinorejci v lepem vremenu tergali in bodo precej dobro kapljo imeli. Bolj silni so pa že kvaterni teden v deževnem vremenu svoje tersje oberali, ker so že komaj „cvička“ čakali. — O, da bi pač skoraj postava dolenskim vinorejcem došla, da bi saj pred sv. Mihelom nezrelega grojzdja oberati (tergati) ne smeli! Saj bi bil to le njih dobiček, ker bi ga lože in dražje kupcem spečali. — Mošta se je večidel še čez polovico več memo lanskega leta dobilo, pa drag ne bo letos. — Kar se druge letine tiče, so naši kmetovavci zadovoljni; krompirja je dovolj, in še nič ne gnjuje, le gerdi červi so ga semtertje močno objedli. — Z Bogom!

Lepstanski.

Iz Ljubljane. Da unidan v „Novicah“ imenovani Lenček iz Notrajskega celó nič ne skriva svoje zdravniške umetnosti in da mora še zmiraj dosti opraviti imeti z ljudmi in živino, se je vidilo iz tega, da je prišel ta teden, ker ni v Idrii španjskih muh dobil, celó v Ljubljano v živinozdravnišnico po nje!! Da jih mož tudi tukaj dobil ni, nam ni treba zagotovljati.

Novičar iz raznih krajev.

Po preklicu starejih postav dopuša nov cesarsk sklep, da uradniki in praktikanti smejo pravoslovske in tehniške šole obiskavati in si tako za višjo službo pridobiti potrebnih znanost novejšega časa, ako jih šolstvo ne zadržuje v opravljenih njih službe. — 11. dan t. m. grejo v Perzijo 4 višji oficirji in pa en vojašk zdravnik, ki nesajo od našega cesarja ondašnjemu caru (šahu) dragocene darove in bojo ondi nakupili imenitnih perzijanskih kónj. — Vremenikarji pravijo, da le leta 1802, 1822 in 1839 je bilo mesca oktobra tako toplo, kakor je letos. — V pondelj (13. dan t. m.) 27 minut čez 10. uro ponoči bo na Dunaji pričunjala luna merkniti in bo ob polnoči skor popolnoma temna; tudi pri nas, se ve da če bo jasno, se bo vidila ta prikazen ob zlo enakem času. — V letu 1830 mesca oktobra je veljal na Dunaji funt mesa 8 krajc., letos 1856 v ravno tem mescu pa veljá 16 kr.; — pri tem kupu — pravi neki dunajsk časnik — naj se pa redí Dunajčan, če more! — Po našem Laškem so pridelali letos vina blizo peti del navadnega pridelka, vino je pa bolje memo poprejšnjih let; v Toskani, Napolitanskem in Rimskem so precej zadovoljni z bendimo, naj bolj pa na Sardinskem; cena mu je pa povsod visoka. Iz vsega se vidi, da tertna bolezen konec jemlje. — Politika dela dnarničarjem ali „börzianarjem“ še zmiraj sive lasé, to je, nekterim možnje kolje, drugim jih pa polni, in od tod izvira tista vsakdanja biba akeij in obligacij, ki jo vidimo na velikih dnarnih sejmih (borsah). Mir je sicer sklenjen — pravijo — pa na medli podlagi; ta se boji angleškega upljiva na Turškem, uni francozkega; enemu delate skerb podonavske knežii, drugemu Černogora; ta kaže na Laško, uni na Španjsko; enega strašijo zadrege na Francozskem, drugega Slezvik-Holstein in pa Neuenburg; ta se spodtika nad tem, da na Gerškem in Rimskem stojé še zmiraj ptuje armade, uni spet nad tem, da na Napolitansko silijo angleške in francozke vojne ladije; enemu je Sardinec preglasen, drugem Rus sedaj pretih itd. Če se v takih okoljšinah veter le enmalo napačno zasučé, se prestrašijo berž tisti, ki imajo z dnarno barantijo preveč opraviti. — Ni res, da bi bila avstrijska vlada vojno ladijo poslala na Napolitansko iz kakega sovražnega namena; le kralju gerškemu je namenjena, ako na poti v svojo deželo pride v Napolj. — Kar dnarne in druge skerbí tarejo francozko vlado, se ne sliši več, da bi jadrane francozke ladije nad Napolitance. Zlo še zmiraj godernajo delavci v Parizu čez drage stanovanja; vlada si tedaj prizadeva kar more ubogim cenejši činž oskerbeti; zatega voljo je te dni razglasila, da tudi za take poslopja veljá odpustek hišnega davka, ktere se povišajo za eno ali dvoje novih nadstropij. — Od napolitanskega kralja se sliši, da edino to hoče dovoliti, da bode poslal poslanca v pariški zbor, ako bi se utegnil ta zbor spet začeti v poravnavo politiških zadev. — Sekvester čez posestva kraljčine matere na Španjskem je preklican. — „Univers-u“ se iz Jeruzalema piše, da so bili poslednji francozki in ogerski romarji povsod v sv. deželi prijazno sprejemani; Kiamil-paša je bil tako dober ž njimi, da nikoli niso kaj takega pričakovali.

Milodari za Semičane.

Gosp. Jož. Supin, fajmošter Čerkuški, 5 fl. — Gosp. Jož. Znanec, fajmošter pri sv. Duhu v Vel. Ternu, 5 fl.